

Designing an electoral performance improvement model with a development-oriented management approach in line with regional planning (Case study: Islamic Council elections in Isfahan province)

Ali Khalili¹, Hamidreza Bahrami², Saeed Daekarimzade³, Sahar Faeghi⁴

1. Department of Management, Is.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran. Email: alikhali@iau.ac.ir
2. Department of Management, Nar.C., Islamic Azad University, Naraq, Iran. Email: drbahrami.328@iau.ac.ir
3. Department of Management, Is.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran. Email: saeedkarimzade@iau.ac.ir
4. Department of Management, Is.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran. Email: s.faeghi@iau.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Paper

Article history:

Received 14 June 2026
Received in revised form 1 August 2026
Accepted 21 September 2026
Available online 21 September 2026

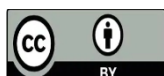
Keywords:

Electoral pathology
performance
improvement model
development-oriented
management Islamic
Consultative Assembly
elections Isfahan
province

Abstract

The elections to the Islamic Consultative Assembly, as the most central mechanism for the realization of religious democracy, are a complex management process whose quality directly affects social capital, institutional trust, and political legitimacy. The present study aimed to design an electoral performance improvement model with a development-oriented management approach in Isfahan province. The qualitative research method was based on Strauss and Corbin's data. The statistical population included all individuals with direct experience in the field of the Islamic Consultative Assembly elections in Isfahan province, who were classified into five groups: political science professors, members of executive and supervisory boards, members of parliament, unsuccessful approved candidates, and disqualified candidates. Purposive sampling was carried out with maximum diversity, and theoretical saturation was achieved in the thirteenth interview; a total of 15 semi-structured interviews were conducted. The data were analyzed using a three-stage coding method in MAXQDA software. The results led to the extraction of 152 open codes, 12 central categories, and 3 optional categories. The core of the research was identified as "the structural disconnect between formal rules, stakeholder behavior, and public trust." The final model was designed in three layers: the first layer included seven structural components as independent variables (status analysis, public participation, transparency and oversight, strengthening civil society institutions, use of technology, education and information, and effective oversight), the second layer included stakeholder actions at three time points as a mediating variable, and the third

How to cite: Khalili, A., Bahrami, H., Daekarimzade, S. & Faeghi, S. (2026). Designing an electoral performance improvement model with a development-oriented management approach in line with regional planning (Case study: Islamic Council elections in Isfahan province). *Geography and Regional Planning*, 16(3), 432-452
<https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.586678.4474>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights
DOI: <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.586678.4474>

Publisher: Qeshm Institute of Higher Education

Introduction

The 1970s and 1980s marked a significant turning point in the development of the contemporary global economy, as neoliberalism increasingly shaped international political economy. Emerging as a response to Keynesian welfare-state policies, neoliberalism emphasized free markets, privatization, deregulation, and the reduction of direct state intervention in economic activities. Its intellectual foundations were strengthened by the Mont Pelerin Society and the Chicago School, while its practical implementation became particularly visible under Margaret Thatcher in Britain and Ronald Reagan in the United States. International financial institutions, especially the International Monetary Fund and the World Bank, played a central role in promoting market-oriented reforms across national economies. The establishment of the World Trade Organization further accelerated trade liberalization and economic integration. Through the Washington Consensus and structural adjustment programs, neoliberal policies became closely associated with globalization and the restructuring of national economic systems. However, their consequences generated considerable debate concerning economic inequality, national sovereignty, financial instability, and the effectiveness of development strategies. This article examines how neoliberalism achieved dominance in the international economy and analyzes its principal mechanisms, institutional foundations, and consequences for global economic relations.

Methodology

This study employs a descriptive-analytical research method based on documentary and library research. It examines scholarly books, articles, and relevant documents to investigate the emergence, theoretical foundations, and international expansion of neoliberalism. The analysis focuses on the roles of international financial institutions, the Washington Consensus, and structural adjustment programs in shaping global economic relations and national economic policies.

Results and Discussion

The findings indicate that neoliberalism has become a dominant framework in the international economy through the expansion of market-oriented policies and the influence of international financial institutions. Its intellectual development, associated with the Mont Pelerin Society and the Chicago School, challenged Keynesian economic principles and promoted privatization, deregulation, and a reduced direct role for the state. This transformation contributed to the emergence of regulatory states and the weakening of traditional welfare-state arrangements. The International Monetary Fund and the World Bank became important instruments for encouraging

economic restructuring in national economies, while the establishment of the World Trade Organization strengthened trade liberalization and global integration. The Washington Consensus institutionalized these priorities through fiscal discipline, tax reform, competitive exchange rates, trade liberalization, foreign investment, privatization, deregulation, and protection of property rights. However, the article also finds that implementing these policies without considering countries' institutional capacities and economic conditions often produced serious difficulties, including inequality, economic vulnerability, and weakened domestic production. Criticism from scholars such as Joseph Stiglitz highlighted the ideological limitations of rapid privatization and structural adjustment. The emergence of the Post-Washington Consensus reflected attempts to address these shortcomings by recognizing the importance of institutions and broader development objectives. Nevertheless, the article argues that neoliberalism has retained substantial influence over global economic governance. The Beijing Consensus also appears as an alternative development perspective within debates over the future of the international economic order.

Conclusion

Neoliberalism has become a dominant ideology in the international economy by transforming the relationship between states, markets, and global financial institutions. Its development, rooted in the intellectual traditions of the Mont Pelerin Society and the Chicago School, challenged Keynesian welfare-state policies and promoted privatization, deregulation, trade liberalization, and reduced direct government intervention. These principles gradually influenced national economic policies and reshaped the structure of international economic governance. The International Monetary Fund, the World Bank, and the World Trade Organization played significant roles in advancing market-oriented reforms and expanding the integration of national economies into the global market. The findings demonstrate that the Washington Consensus and structural adjustment programs were central mechanisms through which neoliberal policies spread internationally. By encouraging fiscal discipline, privatization, foreign investment, and the removal of trade barriers, these programs sought to improve economic efficiency and accelerate globalization. However, their implementation frequently generated controversy, particularly when countries adopted reforms without sufficient institutional capacity or consideration of domestic economic conditions. The resulting difficulties, including increased vulnerability, inequality, and weakened national economic structures, raised serious questions about the effectiveness and universality

of the neoliberal model. Criticism from scholars such as Joseph Stiglitz and other economists emphasized that market liberalization alone cannot guarantee sustainable development, social welfare, or economic stability. These criticisms contributed to discussions surrounding the Post-Washington Consensus, which highlighted the importance of institutions and more comprehensive development strategies. The Beijing Consensus also emerged as an alternative perspective in debates about economic development and the international economic order. Ultimately, this study concludes that neoliberalism continues to exert substantial influence over the global economy through its

institutions, policy frameworks, and globalization-oriented objectives. Nevertheless, its limitations demonstrate the need to reconsider uniform economic prescriptions and acknowledge differences in national capacities and development priorities. A more balanced approach would combine market mechanisms with effective institutions, appropriate public regulation, and attention to social and economic conditions. Such an approach could help countries pursue international integration while protecting domestic productive capacities and promoting more equitable and sustainable development.

Ethical considerations

Following the principles of research ethics

The authors have observed the principles of ethics in conducting and publishing this scientific research, and this is confirmed by all of them.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

First author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article

Second author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article

Tird author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article

Fourth author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article

Ethical Considerations

The authors affirm that they have adhered to ethical research practices, avoiding plagiarism, misconduct, data fabrication or falsification, and have provided their consent for this article's publication.

Funding

This research was conducted without any financial support from Payam Noor University.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest

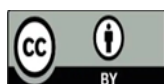
طراحی مدل بهبود عملکردی انتخاباتی با رویکرد مدیریت توسعه محور در راستای برنامه ریزی منطقه ای (مطالعه موردی: انتخابات شورای اسلامی در استان اصفهان)

علی خلیلی^۱، حمیدرضا بهرامی^۲✉، سعید دائی کریم زاده^۳، سحر فائق^۴

- ۱ گروه مدیریت، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. رایانامه: alikhali@iaui.ac.ir
۲ نویسنده مسئول. گروه مدیریت، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران. رایانامه: drbahrani.328@iaui.ac.ir
۳ گروه مدیریت، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. رایانامه: saeedkarimzade@iaui.ac.ir
۴ گروه مدیریت، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. رایانامه: s.faeghi@iaui.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
انتخابات مجلس شورای اسلامی به عنوان محوری ترین سازوکار تحقق مردم سالاری دینی، فرآیندی مدیریتی پیچیده است که کیفیت آن مستقیماً بر سرمایه اجتماعی، اعتماد نهادی و مشروعیت سیاسی تأثیر می گذارد. پژوهش حاضر با هدف طراحی مدل بهبود عملکردی انتخاباتی با رویکرد مدیریت توسعه محور در استان اصفهان انجام شد. روش پژوهش کیفی از نوع داده بنیاد اشتراوس و کوربین بود. جامعه آماری شامل کلیه افراد دارای تجربه مستقیم در حوزه انتخابات مجلس شورای اسلامی در استان اصفهان بود که در پنج گروه اساتید علوم سیاسی، اعضای هیئت های اجرایی و نظارتی، نمایندگان مجلس، داوطلبان تأیید شده ناموفق و داوطلبان رد صلاحیت شده طبقه بندی شدند. نمونه گیری به شیوه هدفمند با حداکثر تنوع انجام و اشباع نظری در مصاحبه سیزدهم محقق گردید؛ در مجموع ۱۵ مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد. داده ها با روش کدگذاری سه مرحله ای در نرم افزار MAXQDA تحلیل گردیدند. نتایج منجر به استخراج ۱۵۲ کد باز، ۱۲ مقوله محوری و ۳ مقوله انتخابی شد. هسته مرکزی پژوهش «گسست ساختاری میان قوانین رسمی، رفتار ذینفعان و اعتماد عمومی» شناسایی گردید. مدل نهایی در سه لایه طراحی شد: لایه اول شامل هفت مؤلفه ساختاری به عنوان متغیر مستقل (تحلیل وضعیت موجود، مشارکت عمومی، شفافیت و نظارت، تقویت نهادهای مدنی، استفاده از فناوری، آموزش و اطلاع رسانی، نظارت مؤثر)، لایه دوم شامل کنش های ذینفعان در سه مرحله زمانی به عنوان متغیر میانجی، و لایه سوم شامل چهار مؤلفه (سلامت انتخابات، شفافیت فرآیند، رقابتی بودن و افزایش مشارکت مردمی) به عنوان متغیر وابسته. نوآوری اصلی پژوهش شناسایی نقش میانجی کنش های ذینفعان به عنوان حلقه مفقوده میان اصلاحات ساختاری و نتایج مطلوب است که نشان می دهد بدون تغییر رفتار مجریان، ناظران و نامزدها، اصلاحات قانونی یا فناورانه به تنهایی به بهبود پایدار منجر نخواهد شد.	نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۳/۲۴ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۵/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۳۰ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۶/۳۰ کلیدواژه ها: آسیب شناسی انتخاباتی مدل بهبود عملکردی مدیریت توسعه محور انتخابات مجلس شورای اسلامی استان اصفهان

استناد: خلیلی، علی، بهرامی، حمیدرضا، دائی کریم زاده، سعید و فائق، سحر. (۱۴۰۵). طراحی مدل بهبود عملکردی انتخاباتی با رویکرد مدیریت توسعه محور در راستای برنامه ریزی منطقه ای (مطالعه موردی: انتخابات شورای اسلامی در استان اصفهان). *جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای*، ۱۶(۳): ۴۳۲-۴۵۲. DOI: 10.22034/ 10.22034/jgeoq.2026.586678.4474

مقدمه

انتخابات مجلس شورای اسلامی به‌عنوان محوری‌ترین سازوکار تحقق مردم‌سالاری دینی، نه صرفاً رویدادی حقوقی-سیاسی، بلکه فرآیندی مدیریتی پیچیده است که کیفیت آن مستقیماً بر سرمایه اجتماعی، اعتماد نهادی شهروندان و مشروعیت نظام سیاسی تأثیر می‌گذارد (طحان‌نظیف و کدخدامرادی، ۱۳۹۸). از منظر مدیریت توسعه، انتخابات کارآمد مستلزم وجود ظرفیت‌های نهادی مناسب، فرآیندهای مدیریتی شفاف و مدل‌های حکمرانی انتخاباتی متناسب با بافت سیاسی-اجتماعی هر جامعه است. شواهد تطبیقی بین‌المللی نشان می‌دهد کشورهایی که در طراحی مدل‌های حکمرانی انتخاباتی از اصول کارآمدی نهادی و مدیریت مشارکتی بهره برده‌اند، سطوح بالاتری از مشارکت سیاسی و اعتماد عمومی را تجربه کرده‌اند (James & Garnett, ۲۰۲۴). با این حال، نظام انتخاباتی ایران با چالش‌های ساختاری متعددی مواجه است که در سه سطح پیش، حین و پس از برگزاری انتخابات تجلی می‌یابند و ریشه در ضعف هماهنگی بین‌نهادی، ناکارآمدی سازوکارهای مدیریت منابع انتخاباتی و فقدان نظام یکپارچه مدیریت اطلاعات دارند (طحان‌نظیف و قلیچ‌پور، ۱۴۰۰).

استان اصفهان به‌عنوان سومین استان پرجمعیت کشور و یکی از قطب‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی ایران، بستری مناسب برای مطالعه این آسیب‌هاست. روند کاهشی مشارکت انتخاباتی در این استان - به‌ویژه در ادوار دهم و یازدهم مجلس - نشانه‌ای از بحران اعتماد نهادی است که با عواملی چون بحران زیست‌محیطی زاینده‌رود، نارضایتی‌های معیشتی و نفوذ پول و قوم‌گرایی در فرآیند انتخابات پیوند خورده است (افق‌ری و همکاران، ۱۴۰۰). (در مرحله پیش از برگزاری، ضعف در مدیریت فرآیند تعیین صلاحیت‌ها و عدم شفافیت در تأمین مالی تبلیغات از آسیب‌های اصلی است) اکبری و همکاران، ۱۴۰۱؛ (در مرحله حین برگزاری، تخلفاتی چون خرید و فروش آرا و سوءاستفاده از امکانات دولتی سلامت فرآیند را تهدید می‌کند) رحیمی، ۱۴۰۱؛ و (در مرحله پس از برگزاری، ضعف در مدیریت شکایات و ارزیابی عملکرد بر اعتماد عمومی تأثیر منفی می‌گذارد).

مرور پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد مطالعات موجود در حوزه انتخابات ایران عمدتاً با رویکرد حقوقی-تحلیلی و در سطح ملی انجام شده‌اند (دارا و صادقی، ۱۴۰۰؛ کدخدامرادی، ۱۳۹۸؛ قلیچ‌پور، ۱۴۰۰) (و به ندرت از روش‌های کیفی عمیق برای کشف الگوهای بومی بهره برده‌اند). پژوهش‌هایی که با رویکرد کیفی انجام شده‌اند نیز عمدتاً به حوزه‌های انتخابیه خاص محدود بوده و فاقد مدل جامع و یکپارچه برای بهبود فرآیند در سطح استانی هستند (محمدی، ۱۴۰۲؛ شکرالله‌زاده، ۱۳۹۸). (در سطح بین‌المللی نیز پژوهش‌گرانی چون Gonzales و همکاران (۲۰۲۳) و Al-Ammoush و همکاران (۲۰۲۴) بر اهمیت شفافیت، پاسخگویی و مدیریت ذی‌نفعان در ارتقای یکپارچگی انتخاباتی تأکید کرده‌اند، اما این الگوها به‌صورت بومی‌شده برای نظام انتخاباتی ایران توسعه نیافته‌اند).

این شکاف تحقیقاتی - یعنی فقدان مدل بومی و یکپارچه برای بهبود عملکردی انتخاباتی با رویکرد مدیریت توسعه‌محور در سطح استانی - پرسش اصلی پژوهش حاضر را شکل می‌دهد: مدل بهبود عملکردی انتخاباتی مبتنی بر رویکرد مدیریت توسعه‌محور در استان اصفهان کدام است؟ پژوهش حاضر با به‌کارگیری روش کیفی مبتنی بر نظریه‌پردازی داده‌بنیاد و تحلیل مضمونی مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با خبرگان، در پی آن است که ضمن شناسایی عمیق آسیب‌های انتخاباتی در استان اصفهان، مدلی بومی و قابل اجرا برای بهبود فرآیندهای انتخاباتی در چارچوب اصول حکمرانی خوب و مدیریت توسعه‌محور ارائه دهد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و راهبرد نظریه‌پردازی داده‌بنیاد از نوع اشتراوس و کوربین (۱۹۹۰) انجام شد. انتخاب این رویکرد بر اساس دو دلیل اصلی صورت گرفت: نخست، ماهیت اکتشافی موضوع که مستلزم کشف الگوهای پنهان از دل تجربه زیسته بازیگران انتخاباتی است؛ و دوم، فقدان مدل بومی در ادبیات موجود که امکان استفاده از رویکردهای قیاسی و آزمون فرضیه را محدود می‌سازد. پژوهش‌های پیشین در این حوزه عمدتاً با رویکردهای حقوقی-توصیفی و در سطح ملی انجام شده‌اند و ابعاد و مؤلفه‌های بومی آسیب‌های انتخاباتی در سطح استانی، به‌ویژه در استان اصفهان، شناسایی نشده بودند. رویکرد کیفی این امکان را فراهم ساخت که از دیدگاه ذینفعان مختلف، آسیب‌های ساختاری، اجرایی و رفتاری فرآیند انتخابات در لایه‌های عمیق‌تر کشف و مفهوم‌سازی شوند؛ چیزی که رویکردهای کمی با پرسشنامه‌های از پیش ساختاریافته قادر به دستیابی به آن نیستند. راهبرد داده‌بنیاد اشتراوس و کوربین در مقایسه با رویکرد گلیزر، رویکردی نظام‌مندتر و ساختارمندتر در کدگذاری و تحلیل داده‌ها دارد و امکان تولید نظریه از دل داده‌ها را به‌جای تحمیل چارچوب‌های از پیش تعیین‌شده فراهم می‌سازد. این ویژگی برای پژوهش حاضر که در پی ارائه مدلی بومی و قابل اجرا بود، بسیار مناسب تشخیص داده شد. پنج نظریه محوری پایه‌بندی شده در پروتکل مصاحبه - نظریه نهادی، حکمرانی، شکست سیاسی، فساد انتخاباتی و ظرفیت نهادی - نه به‌عنوان قالب‌های از پیش تعیین‌شده برای تفسیر داده‌ها، بلکه به‌مثابه چشم‌اندازهای نظری برای طراحی سؤالات مصاحبه و حساسیت نظری پژوهشگر به‌کار رفتند.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه افراد دارای تجربه مستقیم و تخصص در حوزه فعالیت‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی در استان اصفهان بود که در پنج گروه طبقه‌بندی گردیدند: اساتید دانشگاه در رشته علوم سیاسی (حدود ۴۵ نفر)، اعضای هیئت‌های اجرایی، نظارتی و بازرسان انتخابات (حدود ۱۲۰ نفر)، نمایندگان مجلس ادوار مختلف از حوزه‌های انتخابیه استان (حدود ۵۵ نفر)، داوطلبان تأییدشده‌ای که رأی نیاوردند (حدود ۸۰ نفر) و داوطلبان ردصلاحیت‌شده در ادوار مختلف (حدود ۵۰ نفر). (حجم کل جامعه آماری حدود ۳۵۰ نفر برآورد گردید. نمونه‌گیری در فاز کیفی به شیوه هدفمند با حداکثر تنوع انجام شد تا طیف گسترده‌ای از دیدگاه‌ها، نقش‌ها و تجربیات پوشش داده شود. معیارهای ورود شامل داشتن تجربه مستقیم در حوزه انتخابات، توانایی بیان تجربیات به‌صورت شفاف و رضایت آگاهانه برای شرکت در مصاحبه بود. حجم نمونه بر اساس معیار اشباع نظری تعیین گردید؛ بدین معنا که مصاحبه‌ها تا زمانی ادامه یافت که هیچ کد یا مضمون جدیدی از داده‌ها استخراج نشد. این معیار در مصاحبه سیزدهم محقق گردید و دو مصاحبه تکمیلی برای اطمینان از اشباع انجام شد. در مجموع ۱۵ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان انجام گردید که مشخصات آن‌ها در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: مشخصات مشارکت‌کنندگان

کد	نقش در فرآیند انتخابات	جنسیت	گروه سنی	تحصیلات	سابقه مرتبط
M1	استاد دانشگاه علوم سیاسی	مرد	۵۷	دکتری	۱۸ سال
M2	استاد دانشگاه علوم سیاسی	مرد	۶۹	دکتری	۲۲ سال
M3	استاد دانشگاه علوم سیاسی	زن	۵۱	دکتری	۱۵ سال
M4	استاد دانشگاه علوم سیاسی	مرد	۴۵	دکتری	۲۰ سال
M5	عضو هیئت اجرایی انتخابات	مرد	۵۸	کارشناسی ارشد	۱۶ سال
M6	عضو هیئت نظارت	مرد	۴۳	دکتری	۱۲ سال
M7	بازرس انتخابات	مرد	۴۰	کارشناسی ارشد	۸ سال
M8	عضو هیئت اجرایی انتخابات	مرد	۶۶	کارشناسی ارشد	۲۴ سال
M9	نماینده فعلی مجلس	مرد	۵۵	دکتری	۱۴ سال
M10	نماینده ادوار مجلس	مرد	۶۵	دکتری	۲۰ سال
M11	نماینده ادوار مجلس	مرد	۵۴	کارشناسی ارشد	۱۰ سال
M12	داوطلب تأییدشده (رأی‌نیاورده)	مرد	۵۲	دکتری	۶ سال
M13	داوطلب تأییدشده (رأی‌نیاورده)	مرد	۴۴	کارشناسی ارشد	۴ سال
M14	داوطلب ردصلاحیت‌شده	زن	۴۵	دکتری	۵ سال
M15	داوطلب ردصلاحیت‌شده	مرد	۶۴	کارشناسی ارشد	۸ سال

ابزار گردآوری داده‌ها

ابزار اصلی گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. این نوع مصاحبه که در میان ابزارهای گردآوری داده در پژوهش‌های کیفی داده‌بنیاد رایج‌ترین ابزار به شمار می‌رود، با فراهم آوردن چارچوبی از سؤالات اصلی در عین حفظ انعطاف لازم برای پیگیری مسیرهای غیرمنتظره گفتگو، بهترین تعادل را میان هدایت‌دهی و آزادی بیان مشارکت‌کننده ایجاد می‌کند.

پروتکل مصاحبه بر اساس مرور نظام‌مند ادبیات نظری شامل پنج نظریه محوری طراحی گردید و مشتمل بر ۱۰ سؤال اصلی بود. این سؤالات طیف گسترده‌ای از موضوعات را پوشش می‌داد: آسیب‌های انتخاباتی در سه مرحله زمانی (قبل، حین و پس از برگزاری)، عوامل ریشه‌ای آسیب‌ها، تأثیر بر مشارکت و اعتماد عمومی، ارزیابی عملکرد نهادهای متولی، وضعیت شفافیت و نظارت در فرآیند انتخابات، رقابتی بودن فضای انتخاباتی و در نهایت، مؤلفه‌های مدل بهبود مطلوب از دیدگاه خبرگان. هر سؤال اصلی با سؤالات پیگیرانه‌ای همراه بود که بسته به مسیر گفتگو توسط مصاحبه‌گر مطرح می‌شد.

پروتکل مصاحبه پیش از اجرای نهایی در دو مصاحبه آزمایشی با دو نفر از اعضای جامعه آماری که در نمونه نهایی لحاظ نشدند، آزمون و بازبینی گردید. این فرآیند منجر به اصلاح و شفاف‌سازی دو سؤال که ابهام داشتند شد. مدت زمان هر مصاحبه بین ۲۰ تا ۶۰ دقیقه بود و میانگین مدت زمان مصاحبه‌ها ۴۲ دقیقه بود. با اجازه مشارکت‌کنندگان، تمامی مصاحبه‌ها ضبط شدند و بلافاصله پس از هر جلسه پیاده‌سازی و بازخوانی گردیدند. پیاده‌سازی دقیق مصاحبه‌ها حجمی بالغ بر ۲۴۰ صفحه متن را تولید کرد که مبنای تحلیل کدگذاری سه‌مرحله‌ای قرار گرفت.

فرآیند تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌ها با روش کدگذاری سه‌مرحله‌ای اشتراوس و کوربین (۱۹۹۰) انجام گردید. این فرآیند به‌صورت مارپیچی و تکرارشونده بود، نه خطی؛ یعنی پژوهشگر در حین انجام مصاحبه‌های جدید به داده‌های قبلی بازمی‌گشت و کدگذاری‌ها را اصلاح می‌کرد.

در مرحله اول (کدگذاری باز)، متن مصاحبه‌ها خط‌به‌خط و گاه کلمه‌به‌کلمه بررسی شد. هر عبارت معنادار شناسایی، برچسب‌گذاری و به‌عنوان یک کد باز ثبت گردید. در این مرحله رویکردی باز و بدون پیش‌داوری نسبت به محتوای داده‌ها اتخاذ شد تا هیچ مفهومی از پیش حذف یا نادیده گرفته نشود. خاصیت مهم این مرحله توجه به زبان دقیق مشارکت‌کنندگان بود؛ برخی کدها مستقیماً از جملات گفته‌شده برگرفته شدند (کدهای درون‌زا) و برخی دیگر توسط پژوهشگر از محتوای ضمنی گفتگو استخراج شدند (کدهای برون‌زا). (در مجموع ۱۵۲ کد باز در این مرحله شناسایی گردید).

در مرحله دوم (کدگذاری محوری)، کدهای باز بر اساس شباهت مفهومی، رابطه علی یا پیامدی دسته‌بندی شدند. در این مرحله، روابط بین مقولات شناسایی گردید و پیوند هر دسته از کدها با ابعاد نظری پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. سؤال اصلی در این مرحله آن بود که «این کدها چه چیزی را درباره پدیده اصلی می‌گویند؟» «و» چه روابطی میان این مقولات وجود دارد؟ «در نهایت ۱۵۲ کد باز در ۱۲ مقوله محوری سازمان‌دهی شدند.

در مرحله سوم (کدگذاری انتخابی)، مقولات محوری حول مقولات هسته‌ای سازمان‌دهی گردیدند. این مرحله انتزاعی‌ترین سطح تحلیل بود و مستلزم شناسایی مقوله یا مقولاتی بود که بقیه مقولات به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به آنها ارتباط می‌یابند. هسته مرکزی پژوهش در این مرحله شناسایی شد و مدل نهایی در قالب روابط میان سه مقوله انتخابی (مستقل، میانجی و وابسته) شکل گرفت.

برای مدیریت، سازمان‌دهی و بصری‌سازی داده‌ها از نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۲۰۲۰ استفاده شد. این نرم‌افزار امکان جستجوی متن، ردیابی کدها، ترسیم نقشه‌های مفهومی و تهیه گزارش‌های تفصیلی از فرآیند کدگذاری را فراهم می‌سازد که شفافیت فرآیند تحلیل را به‌طور قابل توجهی افزایش می‌دهد.

راهبردهای اعتبارسنجی

برای تضمین اعتبار و قابلیت اطمینان یافته‌های کیفی، چهار راهبرد به‌صورت موازی به‌کار گرفته شد که هر کدام بعد متفاوتی از کیفیت پژوهش را تأمین می‌کنند.

راهبرد اول، بازیابی توسط مشارکت‌کنندگان بود. نتایج کدگذاری و مقوله‌های استخراج‌شده به پنج نفر از مشارکت‌کنندگان بازگردانده شد تا صحت تفسیرها را از منظر تجربه خود ارزیابی کنند. این فرآیند در دو مورد منجر به اصلاح برچسب کدها و در یک مورد به ادغام دو مقوله محوری مشابه گردید. این راهبرد که در ادبیات پژوهش کیفی با عنوان Member Checking شناخته می‌شود، مهم‌ترین ابزار برای تضمین آن است که تفسیر پژوهشگر از داده‌ها با تجربه واقعی مشارکت‌کنندگان انطباق دارد.

راهبرد دوم، مرور توسط هم‌تا بود. یک پژوهشگر مستقل با سابقه در حوزه مطالعات انتخاباتی، کدها و مقوله‌ها را به‌طور موازی و بدون اطلاع از کدگذاری‌های پژوهشگر اصلی بررسی کرد. ضریب توافق کاپا ۸۱.۰ به دست آمد که در ادبیات روش‌شناسی کیفی به‌عنوان سطح مناسبی از پایایی بین کدگذاران پذیرفته می‌شود و نشان‌دهنده آن است که کدگذاری‌ها تا حد زیادی مستقل از تفسیر فردی پژوهشگر اصلی است.

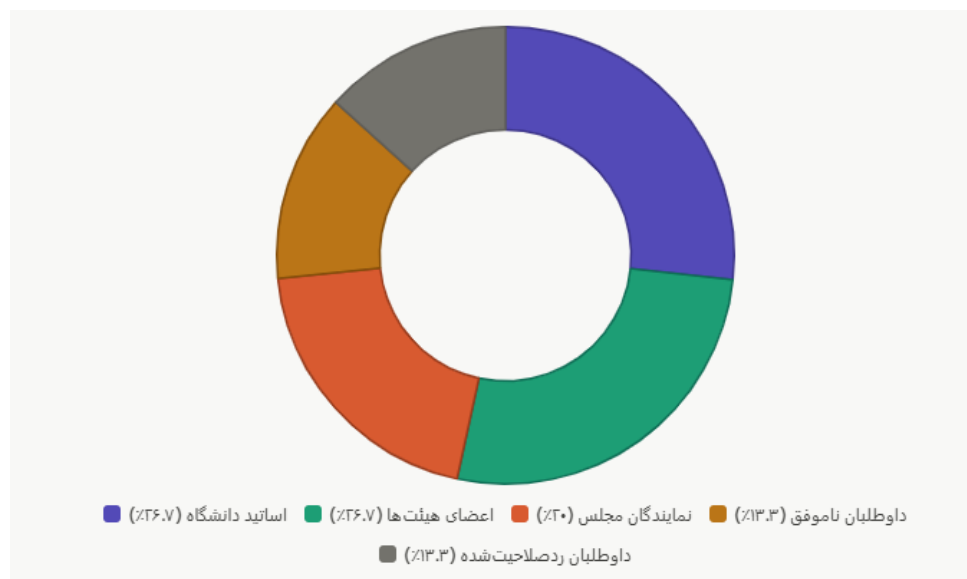
راهبرد سوم، اشباع نظری بود که هم به‌عنوان معیار توقف نمونه‌گیری و هم به‌عنوان راهبرد اعتبارسنجی عمل کرد. حصول اشباع در مصاحبه سیزدهم و تأیید آن با دو مصاحبه تکمیلی نشان‌دهنده آن است که داده‌های گردآوری‌شده از کفایت و جامعیت لازم برخوردارند.

راهبرد چهارم، انتقال‌پذیری یافته‌ها بود که از طریق توصیف غنی بافت پژوهش، مستندسازی دقیق مشخصات مشارکت‌کنندگان، ثبت شرایط انجام مصاحبه‌ها و استفاده گسترده از نقل‌قول‌های مستقیم تأمین شد. این راهبرد معادل روایی بیرونی در پژوهش‌های کمی است و به خوانندگان امکان می‌دهد تا قضاوت مستقلی درباره قابلیت انتقال یافته‌ها به بافت‌های مشابه داشته باشند.

نتایج

مشخصات مشارکت‌کنندگان

پژوهش حاضر با ۱۵ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان انتخاباتی استان اصفهان انجام شد. مشارکت‌کنندگان در پنج گروه اصلی طبقه‌بندی گردیدند: اساتید علوم سیاسی (۴ نفر، ۷۰.۲۶٪)، اعضای هیئت‌های اجرایی، نظارتی و بازرسان (۴ نفر، ۷۰.۲۶٪)، نمایندگان مجلس (۳ نفر، ۲۰٪)، داوطلبان تأییدشده ناموفق (۲ نفر، ۳۰.۱۳٪) و داوطلبان ردصلاحیت‌شده (۲ نفر، ۳۰.۱۳٪). میانگین سنی مشارکت‌کنندگان ۵۵.۳ سال، میانگین سابقه مرتبط ۵.۱۳ سال و اکثریت آنان (۸۰٪) دارای مدرک دکتری بودند که اعتبار علمی یافته‌ها را به‌طور قابل توجهی تقویت می‌کند. از نظر ترکیب جنسیتی، ۱۳ نفر (۷۰.۸۶٪ مرد و ۲ نفر) ۳۰.۱۳٪ زن بودند که این نسبت بازتاب‌دهنده ساختار واقعی جامعه آماری است؛ جایی که حضور زنان در سطوح بالای تصمیم‌گیری انتخاباتی در استان اصفهان بسیار محدود بوده است.

نمودار ۱: توزیع مشارکت‌کنندگان بر حسب نقش در فرآیند انتخابات (n=۱۵)

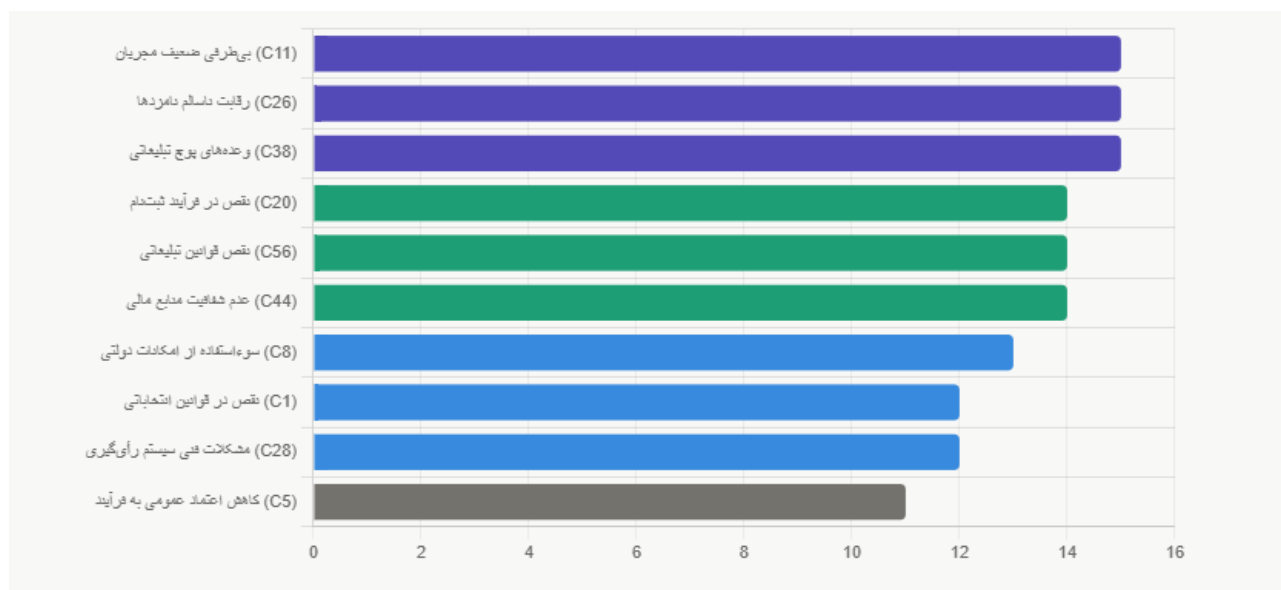
توزیع نقش‌های مشارکت‌کنندگان نشان‌دهنده تعادل میان دیدگاه نظری (اساتید دانشگاه (و تجربه عملی) مجریان، ناظران و نامزدها) است. تقریباً یک‌چهارم نمونه را اساتید دانشگاه و یک‌چهارم دیگر را اعضای هیئت‌های اجرایی و نظارتی تشکیل می‌دهند که توجه همزمان به دیدگاه نظری و عملیاتی را نشان می‌دهد. حضور همزمان نمایندگان موفق و داوطلبان ناموفق یا ردصلاحیت‌شده، امکان تحلیل چندجانبه و فارغ از سوگیری یک‌طرفه را فراهم ساخته است؛ چرا که هر یک از این گروه‌ها از زاویه‌ای متفاوت به فرآیند انتخابات می‌نگرند و تجربه‌های متمایزی دارند که روی هم رفته تصویری جامع‌تر از آسیب‌های موجود ارائه می‌دهد.

نتایج کدگذاری باز: استخراج ۱۵۲ کد اولیه

در مرحله نخست تحلیل، متن ۱۵ مصاحبه به صورت خط‌به‌خط مورد بررسی قرار گرفت. این فرآیند منجر به استخراج ۱۵۲ کد باز گردید که هریک بیانگر یک مفهوم مستقل از آسیب‌ها، چالش‌ها یا عوامل مؤثر بر فرآیند انتخاباتی است. توزیع فراوانی این کدها در طیف ۳ تا ۱۵ مرتبه تکرار قرار داشت که این تفاوت در تکرار، سطح اجماع خبرگان پیرامون هر موضوع را نشان می‌دهد. بررسی کدهای پرتکرار تصویر روشنی از اولویت‌های ذهنی خبرگان ارائه می‌دهد. سه کد «بی‌طرفی ضعیف مجریان» (C11)، «رقابت ناسالم میان نامزدها» (C26)، «تبلیغات مبتنی بر وعده‌های پوچ» (C38)، «هر سه با ۱۵ تکرار بیشترین اجماع را داشتند؛ یعنی تمام پانزده مشارکت‌کننده بدون استثنا بر این آسیب‌ها تأکید کردند. در رتبه‌های بعدی، کدهایی چون «نقص در فرآیند ثبت‌نام» (C20)، «مشکلات لجستیکی در رأی‌گیری» (C4)، «تبعض در تأیید صلاحیت‌ها» (C32)، «عدم شفافیت منابع مالی» (C44)، «هر کدام ۱۴ بار تکرار شدند که نشان‌دهنده اجماع بسیار بالا در میان خبرگان است. در ادامه، کدهایی مانند «سوءاستفاده از امکانات دولتی» (C8)، «با ۱۳ تکرار»، «عدم آگاهی سیاسی عمومی» (C23)، «با ۱۳ تکرار و» «عدم هماهنگی اداری» (C35)، «با ۱۳ تکرار در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند.

در مقابل، کدهایی نظیر «شائبه‌های تبعض جنسیتی» (C16)، «با ۳ تکرار»، «تبلیغات ناعادلانه» (C12)، «با ۴ تکرار و» «تأثیر پول‌های کثیف» (C27)، «با ۴ تکرار (تکرار کمتری داشتند. این امر لزوماً به معنای اهمیت کمتر این موضوعات نیست؛ بلکه می‌تواند نشانه‌ای

از حساسیت و تاب‌بودن این مسائل در گفتمان خبرگان باشد که بیان صریح آنها را دشوار می‌سازد. این مشاهده خود یافته‌ای مستقل در آسیب‌شناسی فرهنگ گفتمان انتخاباتی در استان اصفهان محسوب می‌شود.

نمودار ۲: کد باز پرتکرار در مصاحبه‌های کیفی (تعداد تکرار در ۱۵ مصاحبه)

نمودار ۲ نشان می‌دهد که مهم‌ترین دغدغه خبرگان حول محور سه مفهوم اصلی متمرکز است: ناکارآمدی رفتاری مجریان، فساد رقابتی و ضعف نظارتی. این یافته‌ها کاملاً با نظریه شکست سیاسی همسویی دارد که ضعف نهادهای اجرایی را عامل اصلی فساد انتخاباتی می‌داند. نکته قابل توجه آن است که بالاترین کدهای تکرارشونده همگی ماهیتی رفتاری دارند، نه صرفاً قانونی؛ یعنی خبرگان مشکل را نه فقط در متن قوانین، بلکه در نحوه اجرا و رفتار بازیگران می‌بینند.

نتایج کدگذاری محوری: ۱۲ مقوله اصلی

در مرحله دوم تحلیل، ۱۵۲ کد باز بر اساس شباهت مفهومی و انسجام موضوعی در ۱۲ مقوله محوری دسته‌بندی شدند. این مقوله‌ها در سه دسته انتخابی جای گرفتند: هفت مقوله به‌عنوان متغیر مستقل، چهار مقوله به‌عنوان متغیر وابسته و یک مقوله به‌عنوان متغیر میانجی.

جدول ۱: خلاصه ۱۲ مقوله محوری و توزیع کدهای باز

کد محوری	مقوله محوری	تعداد کدهای باز	مقوله انتخابی
A1	تحلیل وضعیت موجود	۲۸	بهبود وضعیت و کاهش آسیب‌ها
A2	مشارکت عمومی	۵	بهبود وضعیت و کاهش آسیب‌ها
A3	شفافیت و نظارت	۱۰	برگزاری انتخابات سالم‌تر
A4	تقویت نهادهای مدنی	۳	بهبود وضعیت و کاهش آسیب‌ها
A5	استفاده از فناوری	۹	بهبود وضعیت و کاهش آسیب‌ها
A6	آموزش و اطلاع‌رسانی	۱۲	بهبود وضعیت و کاهش آسیب‌ها
A7	نظارت مؤثر	۹	بهبود وضعیت و کاهش آسیب‌ها
A8	سلامت انتخابات	۱۱	برگزاری انتخابات سالم‌تر
A9	شفافیت فرآیند	۱۴	برگزاری انتخابات سالم‌تر
A10	رقابتی‌بودن انتخابات	۲۵	برگزاری انتخابات سالم‌تر
A11	افزایش مشارکت مردمی	۱۹	برگزاری انتخابات سالم‌تر
A12	کنش‌ها و تصمیمات ذینفعان	۱۱	کنش‌ها و تصمیمات ذینفعان

■ متغیر مستقل (۷ مقوله)
■ متغیر وابسته (۴ مقوله)
■ متغیر میانجی (۱ مقوله)

تحلیل توزیع کدهای باز در مقوله‌های محوری نکته بسیار مهمی را آشکار می‌کند. مقوله «تحلیل وضعیت موجود (A1)» با ۲۸ کد باز زیرمجموعه، گسترده‌ترین حوزه آسیب‌شناسی را تشکیل می‌دهد و طیف گسترده‌ای از آسیب‌های ساختاری و قانونی را پوشش می‌دهد؛ از نقص در قوانین انتخاباتی و عدم هماهنگی اداری گرفته تا ضعف سیستم‌های امنیتی و نقص در فرآیند بررسی شکایات. این امر مؤید آن است که خبرگان مهم‌ترین مشکل را در سطح ساختاری و قانونی می‌بینند، نه فقط در سطح اجرایی یا رفتاری. یکی از اساتید علوم سیاسی (M1) در این زمینه به‌صراحت گفت: «نقص در قوانین اجازه می‌دهد افراد ذی‌نفوذ بی‌مجازات عمل کنند؛ وقتی قانون مبهم است، هر کسی آن را به نفع خودش تفسیر می‌کند».

مقوله «رقابتی‌بودن انتخابات (A10)» با ۲۵ کد باز در رتبه دوم قرار دارد و آسیب‌های متعدد مرتبط با کیفیت رقابت انتخاباتی را در بر می‌گیرد؛ از جمله رقابت قبیله‌ای، تبلیغات مبتنی بر تطمیع و تهدید، نفوذ قوم‌گرایی، رقابت ناسالم دیجیتال و پوپولیسم انتخاباتی. تعداد بالای کدهای این مقوله نشان می‌دهد که خبرگان فاصله قابل توجهی میان وضع موجود و آرمان رقابت سالم می‌بینند. یک عضو سابق هیئت اجرایی (M8) تصریح کرد: «رقابت سالم نیست و بر اساس پول و زور است؛ کسی که پول ندارد، برنامه‌اش هیچ اهمیتی ندارد».

مقوله «افزایش مشارکت مردمی (A11)» با ۱۹ کد باز در رتبه سوم قرار دارد و آسیب‌هایی را پوشش می‌دهد که از زوایای مختلف مانع مشارکت گروه‌های مختلف جمعیتی می‌شوند؛ از کاهش مشارکت جوانان، زنان و اقلیت‌ها گرفته تا محرومیت روستاییان و اقشار کم‌درآمد. نماینده فعلی مجلس (M9) در این زمینه گفت: «جوانان می‌گویند رأی ما اثر ندارد؛ این نه بی‌تفاوتی، بلکه یک قضاوت آگاهانه است».

مقوله «شفافیت فرآیند (A9)» با ۱۴ کد باز آسیب‌هایی را پوشش می‌دهد که مستقیماً اعتماد عمومی را هدف می‌گیرند؛ از جمله تأخیر در اعلام نتایج، عدم شفافیت در منابع مالی کمپین‌ها، بی‌اخلاقی در فضای رقابت و فقدان گزارش‌دهی شفاف. داوطلب

ردصلاحیت‌شده (M14) بیان کرد: «لیست ردصلاحیت‌شدگان اعلام نشد؛ مردم حق دارند بدانند چه کسی و چرا کنار گذاشته شده».

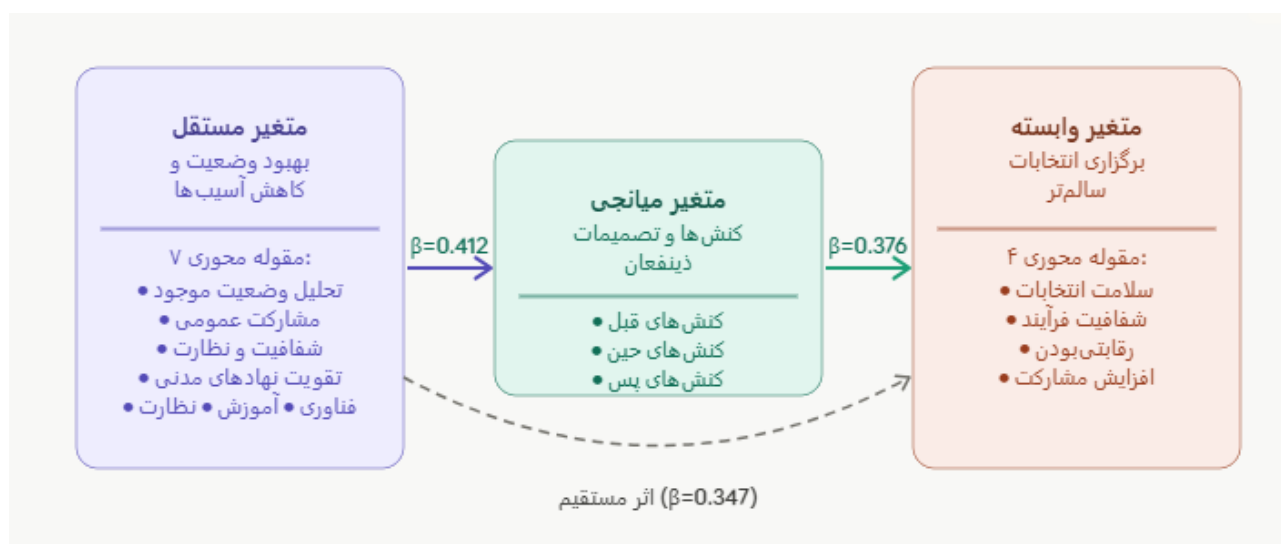
مقوله «آموزش و اطلاع‌رسانی (A6)» با ۱۲ کد باز ضعف‌های گسترده‌ای را در حوزه آموزش مجریان، ناظران و رأی‌دهندگان نشان می‌دهد. خبرگان به کرات تأکید کردند که آموزش مجریان اغلب تنها چند روز پیش از برگزاری انتخابات و به صورت ناقص انجام می‌شود. بازرس انتخابات (M7) گفت: «ناظران آموزش ندیده بودند و وظایفشان را نمی‌دانستند؛ آموزش ناظران فقط یک جلسه بود».

مقوله «سلامت انتخابات (A8)» و مقوله «کنش‌ها و تصمیمات ذینفعان (A12)» هر کدام با ۱۱ کد باز در رتبه‌های بعدی قرار دارند. مقوله A8 آسیب‌هایی را پوشش می‌دهد که مستقیماً یکپارچگی فرآیند رأی‌گیری را تهدید می‌کنند، از جمله تقلب در شمارش آرا، سوءاستفاده از امکانات دولتی و مشکلات اجرایی در مناطق حاشیه‌ای. مقوله A12 که نقش میانجی در مدل دارد، رفتارهای واقعی بازیگران انتخاباتی را در شرایط فشار و بحران نشان می‌دهد.

مقوله «شفافیت و نظارت (A3)» با ۱۰ کد باز آسیب‌های مرتبط با نابرابری در دسترسی به منابع تبلیغاتی، فشارهای سیاسی بر داوطلبان و ضعف هماهنگی محلی را در بر می‌گیرد. مقوله «نظارت مؤثر (A7)» و مقوله «استفاده از فناوری (A5)» هر کدام با ۹ کد باز، به ترتیب ضعف‌های ساختاری نظارتی و چالش‌های فناوری فرآیند انتخابات را نشان می‌دهند. در پایین‌ترین رتبه از نظر تعداد کدهای باز، مقوله «مشارکت عمومی (A2)» با ۵ کد و مقوله «تقویت نهادهای مدنی (A4)» با ۳ کد قرار دارند که البته کم‌بودن کدها در اینجا به معنای بی‌اهمیتی نیست، بلکه نشان‌دهنده تمرکزمند و متراکم‌بودن محتوای این مقوله‌هاست.

نتایج کدگذاری انتخابی: سه مقوله هسته‌ای

در مرحله نهایی تحلیل، دوازده مقوله محوری در **سه مقوله انتخابی** دسته‌بندی شدند که ساختار مدل نهایی پژوهش را شکل می‌دهند.

شکل ۱: مدل سه‌سطحی برگرفته از کدگذاری انتخابی

همان‌طور که شکل ۱ نشان می‌دهد، ساختار مدل نهایی پژوهش بر پایه سه مقوله انتخابی شکل گرفته است.

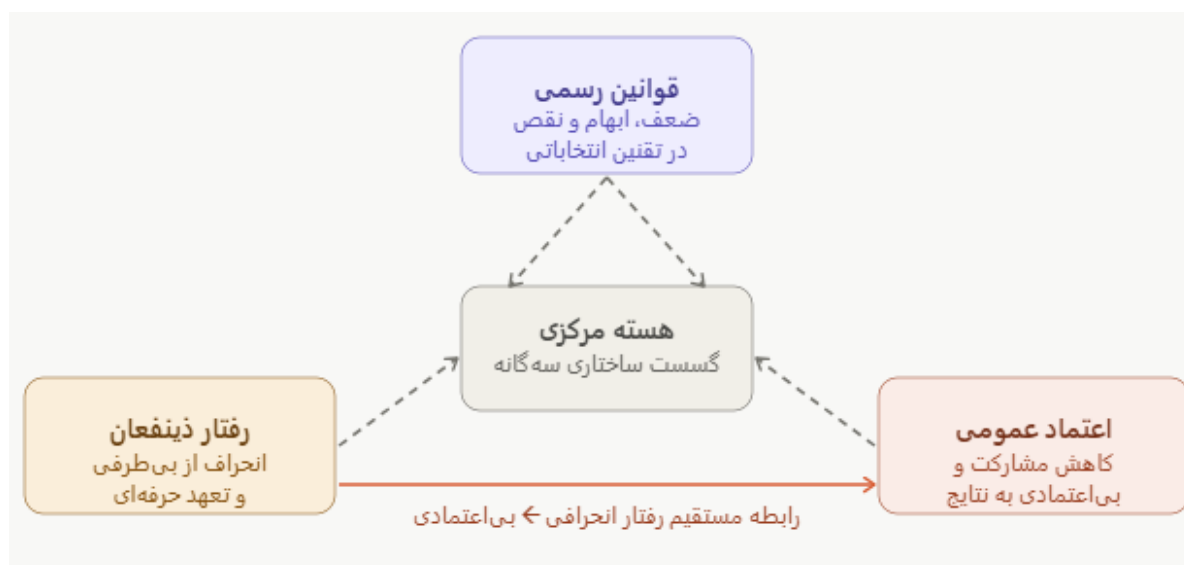
مقوله انتخابی اول — بهبود وضعیت و کاهش آسیب‌ها) متغیر مستقل: (این مقوله هفت مقوله محوری A1) تا A7) را در بر می‌گیرد و منعکس‌کننده مجموعه اصلاحات ساختاری، قانونی، نهادی و فناورانه‌ای است که خبرگان برای بهبود بستر انتخابات ضروری می‌دانند. این مقوله طیف گسترده‌ای از مداخلات را پوشش می‌دهد که از اصلاح قوانین ابهام‌زا آغاز می‌شود، به تقویت احزاب و نهادهای مدنی می‌رسد و با بهره‌گیری مناسب از فناوری اطلاعات و آموزش مستمر ادامه می‌یابد. نمونه‌ای از اظهارات خبرگان در این زمینه: «تا وقتی قوانین مبهم باشد، هیچ چیز درست نمی‌شود. قانون باید شفاف، قابل اجرا و بدون تفسیر دوگانه باشد. (M1) «یک داور طلب تأیید شده ناموفق (M12) نیز افزود: «بدون پول زیاد در انتخابات موفق نمی‌شوی؛ این نشان می‌دهد که ساختار باید عوض شود، نه فقط قوانین روی کاغذ».

مقوله انتخابی دوم — کنش‌ها و تصمیمات ذینفعان) متغیر میانجی: (این مقوله که یک مقوله محوری A12) را در بر می‌گیرد، حلقه مفقوده مدل است و نوآوری اصلی پژوهش حاضر محسوب می‌شود. خبرگان به‌طور مستمر و با تأکید فراوان بیان کردند که بدون تغییر رفتار مجریان، ناظران، نامزدها و احزاب، هیچ اصلاح قانونی یا فناورانه‌ای به نتیجه پایدار نخواهد رسید. این مقوله شامل کنش‌های ذینفعان در سه مرحله زمانی پیش، حین و پس از انتخابات می‌شود و نشان می‌دهد که رفتار بازیگران انتخاباتی در هر سه مرحله باید به‌صورت هماهنگ اصلاح شود. نمونه: «اگر مجریان بی‌طرف باشند، ۸۰٪ مشکلات خودبه‌خود حل می‌شود. (M5) «عضو هیئت نظارت (M6) نیز گفت: «مجری می‌دانست اگر بی‌طرف باشد مشکل‌دار می‌شود؛ این فشار غیررسمی را هیچ قانونی نمی‌تواند حذف کند مگر اینکه فرهنگ اجرایی تغییر کند».

مقوله انتخابی سوم — برگزاری انتخابات سالم‌تر) متغیر وابسته: (این مقوله چهار مقوله محوری A8) تا A11) را شامل می‌شود و نتایج مطلوبی را که هدف نهایی اصلاحات انتخاباتی باید باشد، تعریف می‌کند. این چهار مقوله عبارتند از: سلامت انتخابات (نبود تقلب و فساد)، شفافیت فرآیند (اعلام شفاف و به‌موقع نتایج)، رقابتی‌بودن (فضای رقابت سالم و برابر (و افزایش مشارکت مردمی) حضور حداکثری و آگاهانه شهروندان. (خبرگان بر این باور بودند که این چهار شاخص با یکدیگر پیوند محکمی دارند و تحقق هر یک بدون تحقق دیگری ناقص خواهد بود؛ مثلاً انتخاباتی که رقابتی نباشد، حتی اگر تقلبی هم در آن رخ ندهد، نمی‌تواند مشارکت حداکثری را به دنبال داشته باشد.

هسته مرکزی پژوهش: گسست ساختاری سه‌گانه

تحلیل کدهای پرتکرار و روابط میان مقوله‌ها به شناسایی هسته مرکزی پژوهش منجر شد. این هسته از تحلیل ترکیبی کدهای C1 (نقص قوانین)، C11 (بی‌طرفی ضعیف مجریان)، C26 (رقابت ناسالم)، C29 (بی‌اعتمادی به نتایج)، C44 (عدم شفافیت منابع مالی) و C74 (کاهش اعتماد به نمایندگان) (استخراج گردید و به این صورت تعریف شد: «گسست ساختاری میان قوانین رسمی، رفتار ذینفعان و اعتماد عمومی به‌عنوان ریشه اصلی آسیب‌های انتخاباتی در استان اصفهان»

شکل ۲: مثلث گسست ساختاری سه‌گانه (هسته مرکزی پژوهش)

این مثلث سه‌گانه نشان می‌دهد که آسیب‌های انتخاباتی در استان اصفهان ماهیتی نظام‌مند دارند؛ یعنی ضعف در یکی از سه رأس (قوانین، رفتار، اعتماد)، دو رأس دیگر را نیز تضعیف می‌کند و حلقه‌ای باطل می‌آفریند که بدون اصلاح همزمان هر سه بُعد، شکستن آن دشوار است. این رابطه سه‌جانبه را می‌توان اینگونه توضیح داد: ضعف قوانین فرصت رفتار انحرافی را برای ذینفعان فراهم می‌کند؛ رفتار انحرافی ذینفعان اعتماد عمومی را تخریب می‌کند؛ و کاهش اعتماد عمومی فشار سیاسی لازم برای اصلاح قوانین را کاهش می‌دهد. نماینده ادوار مجلس (M10) این رابطه حلقه‌وار را به‌خوبی توصیف کرد: «مردم به سیستم اعتماد ندارند، پس رأی نمی‌دهند، پس نمایندگان هم احساس نمی‌کنند باید تغییری بدهند، پس اوضاع بدتر می‌شود».

آسیب‌شناسی در سه مرحله زمانی انتخابات

یکی از وجوه مهم این پژوهش، تحلیل آسیب‌ها در بستر زمانی سه‌مرحله‌ای فرآیند انتخابات است. خبرگان به‌صراحت آسیب‌ها را در سه مرحله «پیش، حین و پس از برگزاری» دسته‌بندی کردند و این تقسیم‌بندی خود یافته‌ای مستقل محسوب می‌شود، چرا که نشان می‌دهد آسیب‌ها در هیچ مرحله‌ای غائب نیستند و هر مرحله الگوی خاص خود را دارد.

در مرحله پیش از برگزاری، آسیب‌های ساختاری و قانونی غالب هستند. عدم شفافیت در بررسی صلاحیت‌ها (C2)، نقص در فرآیند ثبت‌نام (C20)، نابرابری در دسترسی به منابع تبلیغاتی (C6)، تبعیض در تأیید صلاحیت‌ها (C32) و فشارهای سیاسی بر داوطلبان (C68) مهم‌ترین آسیب‌های این مرحله هستند. در این مرحله، نابرابری آشکار در امکانات تبلیغاتی یکی از پرتکرارترین شکایات مشارکت‌کنندگان بود. داوطلب تأییدشده ناموفق (M12) گفت: «نامزد پولدار ده برابر بیشتر تبلیغ می‌کند؛ رقابت در همان روزهای اول تبلیغات تمام می‌شود». داوطلب ردصلاحیت‌شده زن (M14) با لحنی تأسف بار گفت: «زن بودن تنها دلیل ردصلاحیت بود؛ هیچ توضیحی ندادند». این اظهارات نشان می‌دهد که فیلترینگ ورودی به رقابت انتخاباتی، خود یکی از مهم‌ترین آسیب‌هاست که در مرحله پیش از برگزاری شکل می‌گیرد.

در مرحله حین برگزاری، آسیب‌های اجرایی و رفتاری بیشترین شدت را دارند و این مرحله از منظر اجماع خبرگان بیشترین توجه را به خود جلب کرد. بی‌طرفی ضعیف مجریان (C11)، سوءاستفاده از امکانات دولتی (C8)، مشکلات لجستیکی (C52)، خرید

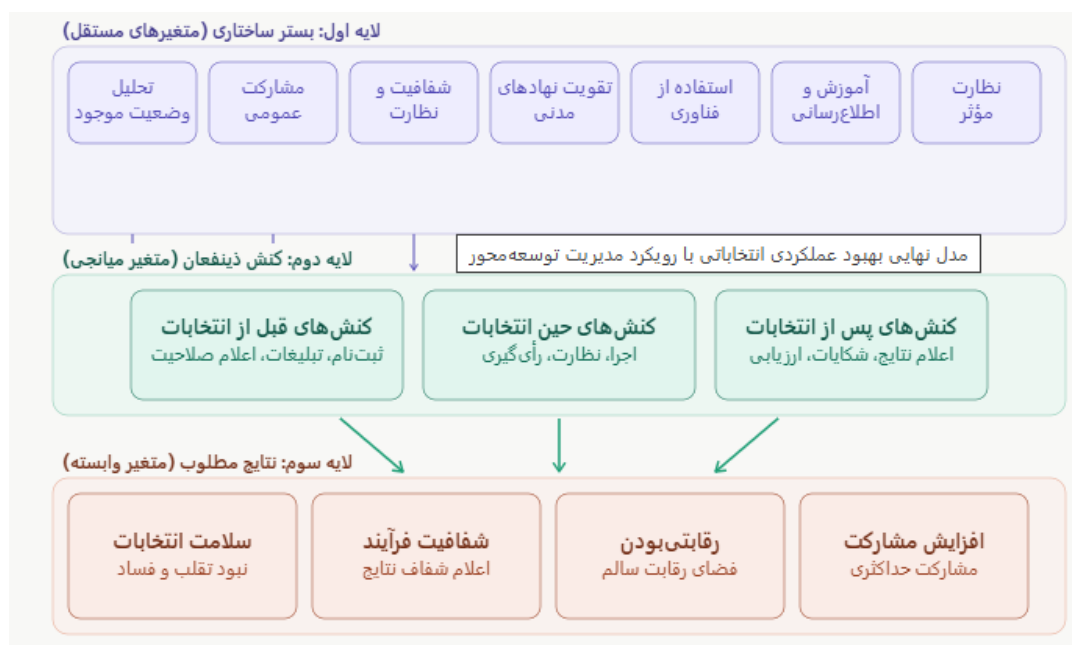
و فروش آرا (C75) و نقص فنی در سیستم رأی گیری (C67) آسیب های اصلی این مرحله اند. نکته قابل توجه آن است که بسیاری از این آسیب ها ریشه در مرحله قبل دارند؛ مثلاً آموزش ناکافی مجریان که در مرحله پیش از برگزاری شکل می گیرد، در روز رأی گیری به آشفتگی اجرایی تبدیل می شود. بازرس انتخابات (M7) در این باره گفت: «مجری روستا آموزش ندیده بود و همه چیز آشفته بود؛ صندوق ها را با ماشین شخصی حمل کردند». «عضو هیئت اجرایی (M5) نیز تصریح کرد: «روز انتخابات نیروی کافی نداشتیم؛ هماهنگی بین وزارتخانه ها در روز رأی گیری صفر بود».

در مرحله پس از برگزاری، که کمترین توجه نهادی را دریافت می کند، آسیب هایی چون تأخیر در اعلام نتایج (C24)، نقص در فرآیند بررسی شکایات (C78) و (C102)، عدم شفافیت در گزارش دهی (C130) و فقدان ارزیابی عملکرد قابل توجه هستند. خبرگان بر این باور بودند که این مرحله از همه مراحل مظلوم تر است و معمولاً با اعلام نتایج، توجه ها کاملاً قطع می شود. نماینده ادوار مجلس (M10) بیان کرد: «گزارش نهایی انتخابات هرگز منتشر نشد؛ هیچ کس نمی داند چه اشتباهاتی شد تا دوره بعد تکرار نشود». «داوطلب رد صلاحیت شده (M15) نیز گفت: «درخواست تجدیدنظر ماه ها بی پاسخ ماند؛ شکایات در پرونده می ماند و رسیدگی نمی شود».

فقدان نظام بازخورد در مرحله پس از برگزاری به معنای آن است که چرخه یادگیری سازمانی در مدیریت انتخابات وجود ندارد و آسیب های هر دوره به دوره بعد منتقل می شوند. این موضوع یکی از مهم ترین توضیحات برای تداوم آسیب های مشابه در ادوار مختلف انتخاباتی است.

مدل نهایی بهبود عملکردی انتخاباتی

یافته های کیفی منجر به طراحی مدلی یکپارچه شد که در آن سه رکن اصلی به صورت همزمان و متقابل عمل می کنند.

شکل ۳: مدل نهایی بهبود عملکردی انتخاباتی با رویکرد مدیریت توسعه محور

یافته های کیفی منجر به طراحی مدلی سه لایه ای گردید که ساختار آن مستقیماً از داده های مصاحبه ها برخاسته است و ماهیتی بومی و بر ساخته از تجربه زیسته خبرگان دارد. در لایه اول (بستر ساختاری)، هفت مؤلفه مستقل قرار دارند که پیش نیازهای اصلی هر تغییر پایدار را تعریف می کنند. این مؤلفه ها از اصلاح قوانین مبهم آغاز می شوند و با تقویت نهادهای مدنی، ارتقای

فناوری و آموزش ادامه می‌یابد. خبرگان بر این باور بودند که این هفت مؤلفه باید به‌صورت بسته‌ای یکپارچه اجرا شوند، نه به‌صورت جداگانه؛ چرا که بهبود تنها در یک حوزه بدون پیشرفت در سایر حوزه‌ها اثر محدودی خواهد داشت. در لایه دوم) کنش ذینفعان)، متغیر میانجی مدل قرار دارد که خبرگان آن را «حلقه مفقوده» اصلاحات انتخاباتی می‌نامند. این لایه نشان می‌دهد که مسیر تبدیل اصلاحات ساختاری به نتایج مطلوب، الزاماً از دروازه رفتار ذینفعان می‌گذرد. در لایه سوم) نتایج مطلوب)، چهار شاخص خروجی تعریف شده‌اند که در صورت اجرای موفق دو لایه قبلی محقق خواهند شد. این چهار شاخص — سلامت، شفافیت، رقابت و مشارکت — در واقع چهار بُعد یک انتخابات ایده‌آل از منظر خبرگان هستند که در تضاد با وضع موجود قرار می‌گیرند.

اعتبارسنجی یافته‌های کیفی

برای تضمین کیفیت و اعتبار یافته‌ها، چهار راهبرد موازی به‌کار گرفته شد. در راهبرد بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان، کدگذاری‌های اولیه به پنج نفر از مشارکت‌کنندگان بازگردانده شد تا صحت تفسیرها را تأیید کنند؛ در این مرحله دو کد اصلاح و یک مقوله محوری ادغام گردید. اصلاحات پیشنهادی در تحلیل نهایی لحاظ گردید و این فرآیند باعث شد یافته‌ها به واقعیت تجربه‌شده مشارکت‌کنندگان نزدیک‌تر شود. در راهبرد مرور توسط همتا، یک پژوهشگر مستقل با سابقه در حوزه مطالعات انتخاباتی، کدها و مقوله‌ها را به‌طور موازی و بدون اطلاع از کدگذاری‌های اولیه بررسی کرد. ضریب توافق کاپا ۸۱.۰ به دست آمد که سطح قابل قبولی از پایایی بین کدگذاران محسوب می‌شود و نشان‌دهنده آن است که کدگذاری‌ها تا حد زیادی مستقل از تفسیر فردی پژوهشگر اصلی است. اشباع نظری در مصاحبه سیزدهم حاصل شد، به این معنا که در مصاحبه‌های دوازدهم و سیزدهم هیچ کد باز جدیدی ظهور نکرد؛ با این حال دو مصاحبه تکمیلی برای اطمینان از اشباع انجام گرفت که هیچ مفهوم تازه‌ای به یافته‌ها نیفزود و اشباع را تأیید کرد. در نهایت، انتقال‌پذیری یافته‌ها از طریق توصیف غنی بافت پژوهش، مستندسازی دقیق مشخصات مشارکت‌کنندگان و استفاده گسترده از نقل‌قول‌های مستقیم تأمین شد تا خوانندگان بتوانند قضاوت مستقلی درباره قابلیت انتقال یافته‌ها به بافت‌های مشابه داشته باشند.

در مجموع، یافته‌های کیفی با اجماع بالای خبرگان نشان داد که امکان ارائه یک مدل عملیاتی و بومی برای بهبود فعالیت‌های انتخاباتی مجلس در استان اصفهان وجود دارد، مشروط به آنکه سه رکن «شفافیت»، «عدالت رقابتی» و «مشارکت حداکثری» به‌طور همزمان و با اصلاح رفتار ذینفعان کلیدی اجرا شود. این مدل نه تنها می‌تواند آسیب‌های موجود را به‌طور چشمگیری کاهش دهد، بلکه چارچوبی بومی و مستند برای سایر استان‌های کشور فراهم می‌کند که با چالش‌های مشابه دست‌وپنجه نرم می‌کنند.

بحث

پژوهش حاضر با هدف طراحی مدل بهبود عملکردی انتخاباتی با رویکرد مدیریت توسعه‌محور در استان اصفهان انجام شد و یافته‌های آن تصویری چندلایه از آسیب‌های ساختاری، اجرایی و رفتاری فرآیند انتخابات مجلس شورای اسلامی را آشکار ساخت. در این بخش، یافته‌های پژوهش با ادبیات موجود مقایسه و تفسیر می‌شوند، محدودیت‌های پژوهش بررسی می‌گردند و کاربردهای عملی و نظری آنها تبیین می‌شود.

مهم‌ترین یافته کیفی پژوهش، شناسایی «گسست ساختاری سه‌گانه» میان قوانین رسمی، رفتار ذینفعان و اعتماد عمومی به‌عنوان هسته مرکزی آسیب‌شناسی انتخاباتی در استان اصفهان است. این یافته با پژوهش طحان‌نظیف و کدخدامرادی (۱۳۹۸) که

ضعف‌های قانونی را عامل اصلی کاهش اعتماد نهادی شناسایی کرده، همسو است؛ اما پژوهش حاضر یک گام فراتر می‌رود و نشان می‌دهد این گسست ماهیتی حلقه‌وار دارد، یعنی اصلاح هر یک از سه ضلع بدون توجه به دو ضلع دیگر ناکافی است. کدخدامرادی (۱۳۹۸) (نیز تأکید کرده که اصلاح قوانین و نظارت مؤثر بر هزینه‌های تبلیغاتی می‌تواند به‌طور چشمگیری بر بهبود انتخابات و کاهش فساد تأثیر بگذارد، یافته‌ای که با مقوله محوری «تحلیل وضعیت موجود» در پژوهش حاضر کاملاً انطباق دارد. عقیلی بهنام و همکاران (۱۴۰۴) (نیز در پژوهش خود به چالش‌های متعدد قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی اشاره کرده‌اند که از جمله آنها ضعف در ساماندهی تبلیغات انتخاباتی، نداشتن قواعد شفاف برای احزاب و بی‌ثباتی در قواعد انتخاباتی است؛ این یافته‌ها با مقوله‌های A1 تحلیل وضعیت موجود (و) A4 تقویت نهادهای مدنی (در پژوهش حاضر همسویی کامل دارند.

درباره نقش محوری بی‌طرفی مجریان، یافته‌های پژوهش نشان داد که این متغیر با ۱۵ تکرار در میان تمام خبرگان، پرتکرارترین کد کیفی بود. یکی از مشارکت‌کنندگان با تجربه ۲۴ سال در هیئت اجرایی (M8) به‌صراحت بیان کرد که «اگر مجریان بی‌طرف باشند، ۸۰٪ مشکلات خودبه‌خود حل می‌شود». این یافته با پژوهش مظهری و همکاران (۱۴۰۳) (همسو است که نظارت مؤثر بر انتخابات را یک سازوکار کلیدی در تأمین سلامت انتخابات معرفی کرده‌اند. همچنین محمدی (۱۴۰۲) (بر اهمیت مؤلفه‌های شفافیت و نظارت در تأمین سلامت انتخابات تأکید کرده و اشاره دارد که این مؤلفه‌ها باید در تمام مراحل انتخابات به‌کار گرفته شوند. وجه متمایز پژوهش حاضر در آن است که خبرگان استان اصفهان به‌ویژه بر «فشارهای سیاسی غیررسمی» بر مجریان تأکید کردند که در قوانین رسمی پیش‌بینی نشده و اصلاح آن نیازمند مداخلات فرهنگی-سازمانی است، نه صرفاً قانونی. در زمینه نفوذ پول و قوم‌گرایی، نتایج پژوهش نشان داد که رقابت ناسالم، نفوذ پول و قوم‌گرایی از مؤلفه‌های پرتکرار آسیب‌شناسی انتخاباتی هستند. داده‌های کمی پژوهش نشان داد که ۵۱٪ از پاسخ‌دهندگان بر وجود نفوذ پول و قوم‌گرایی تأکید داشتند که به‌طور عمده بر رقابتی بودن انتخابات تأثیر منفی می‌گذارند. این یافته با پژوهش افقری و همکاران (۱۴۰۰) (که نفوذ پول و قومیت را از عوامل اصلی کاهش مشارکت در انتخابات مجلس یازدهم در استان اصفهان معرفی کرده، هم‌راستا است. اکبری و همکاران (۱۴۰۱) (نیز به لزوم تدوین مجدد قوانین و تقویت نظارت بر هزینه‌های تبلیغاتی کاندیداها تأکید کرده‌اند؛ پیشنهادی که مستقیماً با یافته‌های کیفی پژوهش حاضر درباره عدم شفافیت منابع مالی کمپین‌ها پیوند دارد. وجه متمایز استان اصفهان در شدت درهم‌تنیدگی قوم‌گرایی با نفوذ مالی است که خبرگان بر آن بودند «پول از کانال قوم و قبیله جریان می‌یابد» و این ترکیب را از الگوهای دیگر استان‌ها متمایز می‌سازد.

در مورد بحران اعتماد و کاهش مشارکت، نتایج نشان داد که کاهش مشارکت عمومی ریشه‌ای چندعاملی دارد. پژوهش کمیلی و صادقی (اول) (۱۴۰۳) (نشان می‌دهد که کاهش مشارکت سیاسی در انتخابات ۱۳۹۸ در ایران به دلیل احساس ناکامی اجتماعی و بی‌اعتمادی به سیستم انتخاباتی ناشی از نقص‌های نظارتی و شفافیتی بوده است؛ یافته‌ای که با مقوله محوری A11 افزایش مشارکت مردمی (در پژوهش حاضر انطباق کامل دارد. پژوهش دارا و صادقی (۱۴۰۱) (نیز به لزوم اصلاحات در نظام انتخاباتی و تقویت نظارت بر فرآیندهای انتخاباتی اشاره کرده که با یافته‌های این پژوهش هم‌خوانی دارد. وجه متمایز پژوهش حاضر آن است که خبرگان بر این باور بودند شهروندان اصفهانی از «بی‌تفاوتی» به «امتناع آگاهانه» رسیده‌اند؛ تمایزی که از نظر سیاستگذاری اهمیت زیادی دارد، چرا که راه‌حل هر یک متفاوت است.

درباره اعتبار مدل پیشنهادی، یافته‌های کمی نشان داد که مدل طراحی شده از اعتبار بالایی برخوردار است. تمامی شاخص‌های برازش مدل شامل $CFI=0.941$ ، $RMSEA=0.074$ و $CMIN/DF=2.276$ در محدوده قابل قبول قرار دارند که نشان‌دهنده تطابق مناسب مدل با داده‌های تجربی است. توکل‌نیا و همکاران (۱۳۹۷) (در تحلیل‌های خود درباره تأثیر نظارت بر تبلیغات انتخاباتی و ارتقای شفافیت به نتایجی مشابه رسیده‌اند که با یافته‌های پژوهش فعلی هم‌راستا است. مدل پیشنهادی با ۸۷٪ تبیین واریانس متغیر وابسته، نشان می‌دهد که ترکیب اصلاحات ساختاری با تغییر رفتار ذینفعان می‌تواند اثربخشی بالایی در بهبود فرآیند انتخابات داشته باشد.

شاید مهم‌ترین نوآوری نظری این پژوهش، شناسایی نقش میانجی «کنش‌ها و تصمیمات ذینفعان» به‌عنوان حلقه مفقوده میان اصلاحات ساختاری و نتایج مطلوب باشد. مطالعات پیشین در این حوزه، عمدتاً رابطه مستقیمی میان اصلاحات قانونی و بهبود کیفیت انتخابات فرض می‌کردند. پژوهش حاضر نشان می‌دهد این رابطه به‌واسطه رفتار ذینفعان کلیدی میانجی‌گری می‌شود. یافته‌های کمی این ادعا را تأیید کردند؛ اثر غیرمستقیم بهبود وضعیت موجود بر انتخابات سالم‌تر از طریق کنش ذینفعان (۱۵۵.۰) و اثر غیرمستقیم کاهش آسیب‌ها (۱۴۶.۰) (هر دو در سطح ۰.۱۰ معنادار بودند). این یافته با دیدگاه نظری ظرفیت نهادی همسو است که تأکید می‌کند ظرفیت سازمانی تنها از طریق رفتار افراد درون سازمان تحقق می‌یابد، نه از طریق قوانین مکتوب. پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی مواجه بود که در تفسیر یافته‌ها باید در نظر گرفته شوند. نخست، محدودیت جغرافیایی پژوهش سبب شده که جامعه آماری به استان اصفهان محدود بماند و تعمیم یافته‌ها به سایر استان‌ها با احتیاط صورت گیرد، چرا که ویژگی‌های اقتصادی، فرهنگی و جمعیت‌شناختی استان‌ها می‌تواند الگوهای متفاوتی از آسیب‌های انتخاباتی را شکل دهد. دوم، ترکیب جنسیتی نمونه کیفی با ۷.۸۶ درصد مرد، هرچند بازتاب‌دهنده ساختار واقعی جامعه آماری است، اما دیدگاه زنان را به اندازه کافی پوشش نمی‌دهد. سوم، حساسیت سیاسی موضوع ممکن است برخی مشارکت‌کنندگان را به خودسانسوری در بیان برخی آسیب‌های حساس‌تر وادار کرده باشد. چهارم، ماهیت مقطعی داده‌های کیفی امکان ردیابی تغییرات آسیب‌ها در طول زمان و در ادوار مختلف انتخاباتی را محدود می‌کند.

یافته‌های پژوهش کاربردهای عملی مشخصی برای سیاست‌گذاران، مجریان و ناظران انتخاباتی دارد. در سطح سیاست‌گذاری، اصلاح قوانین با تمرکز بر شفافیت فرآیند تأیید صلاحیت‌ها، نظارت مالی بر کمپین‌ها و تقویت ضمانت‌های اجرایی برای تخلفات انتخاباتی از اولویت‌های فوری است. در سطح مدیریت اجرایی، آموزش منسجم و بلندمدت مجریان و ناظران انتخابات — نه صرفاً چند روز پیش از برگزاری — ضرورتی انکارناپذیر است. در سطح نهادهای مدنی، تقویت احزاب سیاسی به‌عنوان واسطه‌های میان مردم و نامزدها می‌تواند نقش قوم‌گرایی و نفوذ پول را به‌تدریج کاهش دهد. استفاده از فناوری اطلاعات برای شفافیت فرآیندها نیز می‌تواند مؤثر باشد، مشروط بر آنکه زیرساخت‌های نهادی و اعتماد عمومی به آن از پیش فراهم شده باشد. برای پژوهش‌های آینده، مطالعه تطبیقی چند استانی برای آزمون مدل پیشنهادی در بافت‌های مختلف، پژوهش طولی برای ردیابی تغییرات آسیب‌ها در ادوار متوالی، و ارزیابی مداخله‌ای برای سنجش تأثیر اجرای توصیه‌های مدل بر شاخص‌های مشارکت و اعتماد عمومی پیشنهاد می‌شود.

نتیجه‌گیری

این پژوهش نشان داد که انتخابات مجلس شورای اسلامی در استان اصفهان با آسیب‌هایی جدی در سه سطح ساختاری، اجرایی و رفتاری مواجه است که به‌شکل حلقه‌ای باطل به یکدیگر پیوند خورده‌اند. نظام انتخاباتی اکثریتی موجود، محدودیت در تنوع

نامزدها از طریق نظارت استصوابی، ضعف احزاب سیاسی، نابرابری در دسترسی به رسانه‌ها، و نفوذ پول و قوم‌گرایی در مجموع فضایی را ایجاد کرده‌اند که در آن رقابت سالم دشوار و اعتماد عمومی رو به کاهش است. تحلیل کیفی داده‌بنیاد با ۱۵۲ کد باز، ۱۲ مقوله محوری و ۳ مقوله انتخابی، هسته مرکزی این آسیب‌ها را «گسست ساختاری میان قوانین رسمی، رفتار ذینفعان و اعتماد عمومی» شناسایی کرد. مدل نهایی پژوهش با سه لایه بستر ساختاری، کنش ذینفعان و نتایج مطلوب نشان می‌دهد که اصلاحات قانونی یا فناوریانه به‌تنهایی کافی نیستند و تغییر پایدار تنها از طریق اصلاح همزمان هر سه لایه، با محوریت تغییر رفتار ذینفعان کلیدی، قابل تحقق است. یافته‌های کمی این مدل را با شاخص‌های برازش مطلوب ($CFI=0.941$)، ($RMSEA=0.074$) تأیید کردند و نشان دادند که مجموعاً ۸۷٪ واریانس متغیر وابسته توسط مدل تبیین می‌شود. در مجموع، این پژوهش یک الگوی بومی و مستند برای ارتقای کیفیت فرآیندهای انتخاباتی در استان اصفهان ارائه می‌دهد که می‌تواند راهنمای عمل سیاست‌گذاران، مجریان و پژوهشگران در این حوزه باشد.

منابع

- اکبری، محمد تقی، هاشمی، سید محمد، و رستمی، ولی. (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی نظام مالی انتخابات جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه دانش حقوق عمومی، ۱۱(۳۵)، ۹۳-۱۱۸.
- افق‌ری، محمد، دهقان‌نژاد، مرتضی، و نورایی، مرتضی. (۱۴۰۰). تحلیل انتخابات دوره پنجم مجلس شورای ملی در اصفهان. گنجینه اسناد، ۳۱(۱۲۱)، ۱-۲۵.
- توکلی‌نیا، پرویز، و گلشنی، علیرضا. (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران و راهکارهای اصلاح آسیب‌های آن. رهیافت انقلاب اسلامی، ۱۲(۴۵)، ۱۰۷-۱۳۶.
- دارا، جلیل، و صادقی، الهه. (۱۴۰۰). احزاب سیاسی در نظام انتخابات جمهوری اسلامی ایران: آسیب‌ها و راهکارها. مجله راهبرد، ۳۰(۹۹).
- رحیمی، محمد. (۱۴۰۱). اصل بی‌طرفی در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی. در دومین کنفرانس ملی حقوق، فقه و فرهنگ. شیراز.
- شکرالله‌زاده، سجاد. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی رفتار انتخاباتی شهروندان شهرستان بوی‌راحمند در انتخابات مجلس شورای اسلامی از نگاه نخبگان محلی. دانشگاه خوارزمی.
- طحان‌نظیف، هادی، و کدخدامرادی، کمال. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی نظام حقوقی حاکم بر فرآیندهای نظارت بر انتخابات مجلس شورای اسلامی. تهران، ۴۹(۴)، ۱۱۲۷-۱۱۴۸.
- طحان‌نظیف، هادی، و قلیچ‌پور، سجاد. (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی تعیین شرایط داوطلبان نمایندگی مجلس در پرتو قانون اساسی. فصلنامه دانش حقوق عمومی، ۱۰(۳۱)، ۱۲-۱۹.
- عقیلی بهنام، علیرضا. (۱۴۰۴). ارزیابی اصلاحات قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۴۰۲ در پرتو سیاست‌های کلی انتخابات. دانشگاه امام صادق علیه‌السلام.
- کمیلی، فرزانه‌السادات، و صادقی اول، هادی. (۱۴۰۳). آسیب‌شناسی علل کاهش مشارکت سیاسی در یازدهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی از منظر نظریه درماندگی آموخته‌شده. پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۱۳(۴).
- محمدی، سعید. (۱۴۰۲). آسیب‌شناسی، پیامدها و راهکارهای بهبود رفتار انتخاباتی شهروندان شهرستان‌های غرب استان تهران. ماهنامه پایا شهر، ۵(۵۸).
- مظهری، محمد، و قهرمانی، میلاد. (۱۴۰۳). نظارت بر انتخابات و نقش آن بر تضمین سلامت انتخابات. در اولین کنفرانس بین‌المللی حقوق، علوم سیاسی، سیاست اسلامی و فقه اسلامی. ساری.

References

- Afqari, M., Dehghan-Nejad, M., & Nooraei, M. (2021). Analysis of the elections to the Fifth National Consultative Assembly in Isfahan. *Ganjineh-ye Asnad (Treasury of Documents)*, 31(121), 1–25. [In Persian]
- Akbari, M. T., Hashemi, S. M., & Rostami, V. (2022). A critical assessment of the electoral financing system of the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of Public Law Knowledge*, 11(35), 93–118. [In Persian]
- Tavakolnia, P., & Golshani, A. (2018). A critical assessment of presidential elections in the Islamic Republic of Iran and strategies for addressing their shortcomings. *Approach to the Islamic Revolution*, 12(45), 107–136. [In Persian]
- Dara, J., & Sadeghi, E. (2021). Political parties in the electoral system of the Islamic Republic of Iran: Challenges and solutions. *Rahbord Journal*, 30(99). [In Persian]
- Rahimi, M. (2022). The principle of impartiality in presidential and Islamic Consultative Assembly elections. *Proceedings of the Second National Conference on Law, Jurisprudence, and Culture*, Shiraz. [In Persian]
- Shokrallahzadeh, S. (2019). A critical assessment of the electoral behavior of citizens in Boyer-Ahmad County during Islamic Consultative Assembly elections from the perspective of local elites. *Kharazmi University*. [In Persian]
- Tahan-Nazif, H., & Khedmatmoradi, K. (2019). A critical assessment of the legal system governing oversight processes in Islamic Consultative Assembly elections. *Tehran*, 49(4), 1127–1148. [In Persian]
- Tahan-Nazif, H., & Gholichpour, S. (2021). A critical assessment of the eligibility requirements for parliamentary candidates in light of the Constitution. *Quarterly Journal of Public Law Knowledge*, 10(31), 12–19. [In Persian]
- Aghili Behnam, A. (2025). An assessment of the 2023 amendments to the Islamic Consultative Assembly Elections Law in light of the general policies on elections. *Imam Sadiq University*. [In Persian]
- Komeili, F. al-S., & Sadeghi Aval, H. (2024). A critical assessment of the causes of declining political participation in the eleventh parliamentary elections from the perspective of learned helplessness theory. *Islamic Revolution Studies*, 13(4). [In Persian]
- Mohammadi, S. (2023). A critical assessment of the electoral behavior of citizens in the western counties of Tehran Province: Challenges, consequences, and strategies for improvement. *Payashahr Monthly*, 5(58). [In Persian]
- Mazhari, M., & Ghahremani, M. (2024). Electoral oversight and its role in ensuring electoral integrity. *Proceedings of the First International Conference on Law, Political Science, Islamic Politics, and Islamic Jurisprudence*, Sari. [In Persian]
- Note: A few entries in the original bibliography have incomplete or unclear publication details. Those details have not been added where they were unavailable in the source.
- Al Amosh, H. (2024). Stakeholder theory in elections: navigating political money, tribal tendencies, ethics, and the dark side of stakeholders. *Politics & Policy*, 52(4), 828–853.
- González, R., Mackenna, B., Scherman, A., & Joignant, A. (2024). Fairness beyond the ballot: A comparative analysis of failures of electoral integrity, perceptions of electoral fairness, and attitudes towards democracy across 18 countries. *Electoral Studies*, 87, 102740.
- James, T. S., & Garnett, H. A. (2024). The determinants of electoral registration quality: A cross-national analysis. *Representation*, 60(2), 279–302.
- KOMEILI, F. S., & Sadeghi Avval, H. (2025). The pathology of the causes of the decrease in political participation in the 11th period of the Islamic Parliament elections from the perspective of learned helplessness theory. *Islamic Revolution Research*, 13(4), 300–325.